

PLAN VAN AANPAK DIERWAARDIGE VARKENSHOUDERIJ

Samen bouwen aan een toekomstbestendige varkenshouderij met gezonde, robuuste dieren in een diervriendelijke omgeving.

www.vitalevarkenshouderij.nl

AMBITIES VAN DE VARKENSHOUDERIJ

De Nederlandse varkenshouderij werkt aan ambitieuze doelen: gezonde dieren, gezonde leefomgeving, gesloten kringlopen, vitale dieren en een diervriendelijke houderij. Daarbij hoort ook een aantrekkelijk verdienmodel voor ondernemers, een stevige positie op de markt én een positieve bijdrage aan het klimaat.

Deze ambities zijn uitgewerkt binnen de **Coalitie Vitale Varkenshouderij (CoViVa)**. Onderdeel hiervan is het traject '**Robuuste en gezonde varkens in een diervriendelijke houderij**'. Hierin staat het verbeteren van diergezondheid en dierenwelzijn centraal.

Het streven is een varkenshouderij die wereldwijd voorop loopt in zorg voor en behoud van de integriteit van het varken. Het welzijn van de varkens is geborgd, ze worden gehouden in een veilige omgeving, met sociaal contact en hebben goede kwaliteit eten en drinken, gegeven op een wijze die past bij het eetgedrag van een varken. De dieren presteren optimaal met een krulstaart, doordat ze in een stal worden gehouden waar het varken zich comfortabel voelt, kan voldoen aan zijn eigen individuele gedragsbehoeftes en synchronisatie van gedrag mogelijk is door duidelijke functiegebieden. Hierbij hoort een gezond stalklimaat en het voorkomen van bijvoorbeeld hittestress. Ook krijgen ze de juiste zorg op het juiste moment. Ziekten worden zoveel mogelijk beperkt door individuele zorg en een diergerichte aanpak.

De varkenssector laat al jaren zien dat ze in staat is om grote veranderingen door te voeren. Zo is het antibioticagebruik sinds 2009 met ruim 70% gedaald dankzij een aanpak die werkt met **doelvoorschriften**. Dat betekent dat het gewenste resultaat centraal staat, maar ondernemers zelf de ruimte hebben om de route daarheen te bepalen. Dit biedt ruimte voor maatwerk, innovatie en ondernemerschap.

DIERWAARDIGE VARKENSHOUDERIJ

Met het plan van aanpak dierwaardige varkenshouderij gaat de sector verdere stappen zetten naar een toekomstbestendige, dierwaardige varkenshouderij met gezonde en robuuste dieren.

De uitvoering van een dierwaardige varkenshouderij ligt bij de sector zelf, met borging vanuit het ketenkwaliteitssysteem Holland Varken Quality en onafhankelijke monitoring via bijvoorbeeld een onafhankelijke autoriteit zoals Autoriteit Diergeneesmiddelen (SDa). De overheid faciliteert de transitie met investeringssubsidies en vergunningverlening, en grijpt pas via wetgeving in bij bedrijven die te lang achterblijven. Op termijn nemen marktpartijen deze functies over.

De varkenssector toont ambitie door zélf met een plan te komen en het voortouw te nemen in deze ontwikkeling. Samen met maatschappelijke partners zoals de Dierenbescherming wordt gewerkt aan een toekomst waarin welzijn, gezondheid en economische haalbaarheid hand in hand gaan. De eerste stappen zijn gezet. Nu is het moment om door te pakken.

DE 6 LEIDENDE PRINCIPES

Het plan van aanpak dierwaardige varkenshouderij is gebaseerd op de zienswijze 'Dierwaardige veehouderij' van de Raad van Dieraangelegenheden. De zienswijze is samengevat in 6 leidende principes:

Voor varkenshouders vormen deze principes de basis voor een dierwaardige varkenshouderij. Ze helpen richting te geven aan:

Stalontwerp: Denk aan vrijloopkraamhokken, duidelijke functiegebieden en klimaatbeheersing.

Management: Meer aandacht voor individuele dierzorg, stresspreventie en natuurlijk gedrag.

Marktpositie: Voldoen aan maatschappelijke

verwachtingen en inspelen op de consumentenvraag.

Wettelijke en vrijwillige trajecten: De principes zijn leidend in het convenant Dierwaardige Veehouderij en komen terug in sectorplannen zoals het Plan van Aanpak Dierwaardige Varkenshouderij.

Hoe varkenshouders de 6 principes op het eigen bedrijf kunnen toepassen, wordt vastgelegd in de Gids voor Goede Praktijken.

RANDVOORWAARDEN

Om stappen naar een dierwaardige varkenshouderij te zetten, moet een aantal randvoorwaarden worden ingevuld. Deze randvoorwaarden gelden voor de hele keten, maar zeker ook voor de individuele ondernemer om stappen te kunnen zetten naar het einddoel. Niemand is immers gehouden aan het onmogelijke. We zetten de randvoorwaarden kort op een rij:

1. Marktopname en verdienvermogen binnen de gehele keten, waarbij een label voor het niveau van dierenwelzijn helpt om de zichtbaarheid te verbeteren voor consumenten.
2. Vergunningverlening is mogelijk, waarbij tevens de integrale aanpak met andere duurzaamheidsdossiers (zoals stikstof, klimaat etc.) wordt meegenomen.
3. Financierbaarheid moet mogelijk zijn en er wordt rekening gehouden met het normale investeringsritme van bedrijven. Daarnaast wordt er ondersteuning geboden door o.a. investeringssubsidies, versnelde afschrijvingen etc.
4. Innovatie wordt gestimuleerd en blijft mogelijk.
5. Stoppende bedrijven worden geholpen en hoeven de benodigde stappen niet meer door te voeren.
6. Onafhankelijk deskundig praktijkonderzoek, waarbij op praktijkbedrijven getoetst wordt.

NIEUWBOUW OF RENOVATIE?

Het plan van aanpak voor de varkenshouderij is doorgerekend. **Nieuwbouw is aanzienlijk goedkoper dan aanpassingen binnen bestaande stallen.**

Uitgaand van behoud van zelfde aantal dieren bij nieuwbouw voor gemiddeld bedrijf:

- Zeugenbedrijf – 1,1 miljoen investering
+ jaarlijkse kostprijstoename van 21%
- Vleesvarkensbedrijf – 3,1 ton investering
+ jaarlijkse kostprijstoename van 12%

Zonder extra opbrengst uit de markt is het verwachte inkomensverlies respectievelijk 175% en 51%.

GIDS VOOR GOEDE PRAKTIJKEN

In de transitie naar een dierwaardige varkenshouderij wordt gestuurd op het behalen van duidelijke doelen, niet op het exact voorschrijven hóé die doelen moeten worden bereikt.

Om ondernemers ruimte te geven voor maatwerk en innovatie, is de Gids voor Goede Praktijken (GvGP) ontwikkeld. Deze gids bundelt bewezen werkwijzen en actuele kennis uit de praktijk. Varkenshouders kunnen hiermee zelf kiezen welke aanpak het beste past bij de eigen bedrijfssituatie, zolang het eindresultaat aansluit bij de sectorambities.

De GvGP is een levend document: het wordt voortdurend aangevuld met inzichten uit onderzoek, praktijkervaring en bestaande innovatieprogramma's. Zo ondersteunt het ondernemers bij het maken van dierwaardige keuzes die zowel effectief als haalbaar zijn.

STOPPEN MET INGREPEN

VARKENS MET STAARTEN EN (ZOVEEL MOGELIJK) BALLEN

AMBITIE

1. De leefomstandigheden van het varken zó verbeteren dat staartbijten niet meer ontstaat, of – als het toch voorkomt – snel en effectief kan worden gestopt.
2. Het niet-castreren van varkens is de standaard binnen de varkenshouderij. Alleen in natuurlijke houderijsystemen, waar meer kans is op ongewenst berengedrag, wordt aan de hand van een ethisch afwegingsmodel bepaald of castratie noodzakelijk is vanuit dierenwelzijnsperspectief. Als castratie onvermijdelijk is, gebeurt dit altijd onder verdoving en met langdurige napijnbestrijding.

OPGAVEN EN DOELSTELLINGEN

De krulstaart is een goede indicator voor hoe het varken zich voelt en is het vliegwiel voor:

1. Een goede gezondheid en de afwezigheid van (chronische) stress – ook bij de zeug tijdens de dracht.
2. Een passende huisvesting met duidelijke functiegebieden voor rusten, spelen en exploreren, eten en drinken, en mesten en urineren.
3. Een prettig stalklimaat met schone lucht, een aangename temperatuur en voldoende daglicht.
4. Goed management en vakmanschap van de varkenshouder.
5. Optimale voeding en goede genetica.

TOELICHTING:

- Varkensbedrijven starten met één van de **krulstaartroutes** (zie: www.krulstaartroutes.nl) om stap voor stap toe te werken naar het houden van varkens met krulstaarten. Staartbijten is een complex en multifactorieel probleem. Elke varkenshouder moet bepalen welke factoren op zijn bedrijf een rol spelen en hoe deze het beste kunnen worden aangepakt. Dit kan betrekking hebben op één of meerdere onderdelen uit de bovenstaande vijf punten.
- Geleerde 'do's & don'ts' en praktische tips worden via de **Gids voor Goede Praktijken (GvGP)** breed gedeeld binnen de sector.
- Er wordt onderzoek opgezet naar het houden van ongecastreerde beren op bedrijven waar factoren zoals ruimte, daglicht en leeftijd vaker leiden tot ongewenst gedrag.
- Er wordt een **afwegingskader** ontwikkeld dat helpt bij de keuze tussen het al dan niet castreren van beren in meer natuurlijke houderijsystemen.

Meer informatie is te vinden via www.vitalevarkenshouderij.nl

TIJDPAD, ACTIES EN VOORWAARDEN

Tijd	Acties	Voorwaarde
2025-2030	- Ontwikkelen van handelingsperspectief bij staartbijten - Door ontwikkelen staartlijn metingen - Start kennisdelen over houden van varkens met krulstaart - Onderzoek naar managen van beren - Opstellen ethisch afwegingskader	- Knelpunten NVWA keuring - Transportwaardigheid geregeld - Financiering onderzoek
2026	Alle varkensbedrijven zijn gestart met ervaring opdoen	
2030	- Alle varkensbedrijven houden varkens met krulstaarten - Slachterijen monitoren de krulstaart - 66% van de varkensbedrijven castreert niet meer	- Meerkosten worden betaald - Knelpunten NVWA keuring - Transportwaardigheid geregeld - Markt accepteert berenvlees
2040	- Varkensbedrijven couperen niet meer - Niet-castreren van varkens is de standaard, tenzij castratie aantoonbaar beter is voor het welzijn	Markt accepteert berenvlees

FUNCTIEGEBIEDEN

KEUZEMOGELIJKHEDEN EN RUIMTE VOOR SOORTEIGEN GEDRAG

AMBITIE

Het doel is om hokken zo in te richten dat er een duidelijke indeling ontstaat in lig-, eet-, speel-, exploreer- en mestruimte (de zogenaamde “varkens-wc”). Zo worden varkens gestimuleerd om op de juiste plek te mesten of urineren. De rest van het hok blijft daardoor schoner en kan beter worden ingericht voor andere activiteiten.

OPGAVEN EN DOELSTELLINGEN

Door hokken naar zindelijkheidsgedrag, ligcomfort en exploitatiegedrag van het varken aan te passen, ontstaat ruimte voor:

- Het gericht inzetten van **brongerichte maatregelen** om ammoniakuitstoot te beperken (zoals dagontmesting). Dit verbetert het stalklimaat en verlaagt de uitstoot naar de omgeving.
- Een betere inrichting van de lig-, eet-, speel- en exploreerruimten, zodat:
 - varkens tegelijk kunnen rusten of actief zijn;
 - er voldoende, goed bereikbare voer- en drinkplekken zijn die passen bij het natuurlijke eetgedrag;
 - de vloer geschikt is voor hokverrijking én goed is voor het klauw- en beenwerk.
- Het verbeteren van de leefomgeving door:
 - actief stalklimaat te monitoren en bij te sturen,
 - hittestress te voorkomen,
 - lichtvoorziening en dag/nachtritme te optimaliseren via daglicht en kunstlicht.

Kortom: een hok waarin varkens hun natuurlijke gedrag kunnen uiten – van rusten en spelen tot eten, exploreren en mesten – draagt bij aan het houden van tevreden varkens met een krulstaart.

TOELICHTING:

Er loopt aanvullend onderzoek naar:

- de invloed van vloertypen op lig- en mestgedrag,
- innovatieve systemen voor ammoniakreductie (zoals dagontmesting en mestkoeling),
- het effect van dichte vloer, roostertype, hokindeling, hokbevuiling en onderkruipmogelijkheden,
- het optimaliseren van voer- en drinksystemen op basis van gedrag en behoefte van het varken.

Resultaten worden opgenomen in de **Gids voor Goede Praktijken (GvGP)**. Op basis daarvan worden ambities verder aangescherpt. Daarnaast implementeren alle varkensbedrijven binnen vijf jaar de uitkomsten van het onderzoek naar voer- en drinkstelsel. Ook wordt hokverrijking verstrekt volgens de geactualiseerde **brochure Hokverrijking** (Wageningen University & Research).

Meer informatie is te vinden via www.vitalevarkenshouderij.nl

TIJDSPAD, ACTIES EN VOORWAARDEN

Tijd	Acties	Voorwaarde
2025	Gids voor Goede Praktijken (GvGP) beschrijft: - locatie en invulling ligplek - verstrekken van hokverrijking (conform brochure Hokverrijking (WUR, 2018) incl. updates) - voer- en drinksystemen en kwaliteit voer en drinkwater - verschillende manieren voor het inrichten van het varkenstoilet en sturing van het mestgedrag van het varken - het bevorderen van de luchtkwaliteit, klimaatsturing, en het verminderen van het ammoniakgehalte in de stal	
2025	Alle varkenshouders verstrekken hokverrijking conform GvGP	
2025-2030	Uitvoering onderzoek naar vloer, ammoniakreductie, mestgedrag, hokbevuiling, hokindeling, onderkruip en voer-/drinkstelsel.	Financiering voor onderzoek en pilots
2030	- Alle varkensbedrijven hebben voer- en drinksystemen conform GvGP. - Alle varkenshouders monitoren regelmatig het stalklimaat d.m.v. een digitale sensoren of monitoringssysteem. - Minimaal 33% van de varkensbedrijven heeft een 'varkenswc'. - Bij nieuwbouw wordt overgestapt op systemen als dagontmesting. - In minimaal 33% van de bestaande stallen worden maatregelen genomen om luchtkwaliteit te optimaliseren. - Onderzoeksresultaten m.b.t. vloer, hokindeling en ammoniakreductie worden opgenomen in GvGP. - (Keten/sector)Ambitie m.b.t. implementatie onderzoeksresultaten vloer, hokindeling en ammoniakreductie wordt opgesteld.	Praktijkrijpheid innovatie. Vergunningverlening. Meerkosten worden betaald uit de markt. Praktijkrijpheid maatregelen.
2035	- In minimaal 66% van de bestaande stallen zijn maatregelen genomen om luchtkwaliteit te optimaliseren. - Natuurlijke uitfasering oude mestafvoersystemen bij nieuwbouw. - Uitrol onderzoeksresultaten m.b.t. vloer, hokindeling en ammoniakreductie conform opgestelde ambitie 2030	Praktijkrijpheid maatregelen Vergunningverlening Praktijkrijpheid innovatie Vergunningverlening Vergunningverlening Meerkosten worden betaald uit de markt
2040	- Natuurlijke uitfasering oude mestafvoersystemen bij nieuwbouw is voltooid	Praktijkrijpheid innovatie Vergunningverlening Meerkosten worden betaald uit de markt

TRANSITIE HUISVESTING KRAAMZEUGEN: LOS IN HET KRAAMHOK

AMBITIE

Het doel is om zeugen na een kraambedperiode van vijf dagen los te huisvesten. De zeug krijgt daarbij voldoende ruimte om te liggen en zich te draaien, op een vloer met goede grip. Het kraamhok is zodanig ingericht dat biggen op een veilige manier kunnen slapen, spelen, eten en drinken. Ook wordt gebruik gemaakt van voersystemen die de biggen stimuleren om vast voer en water op te nemen.

OPGAVEN EN DOELSTELLINGEN

Het los houden van de zeug tijdens de kraamperiode is het vliegwiel voor:

1. Meer bewegingsvrijheid voor de zeug en de mogelijkheid om nestmateriaal aan te bieden.
2. Intensiever moedercontact, zodat de band tussen zeug en big wordt versterkt.
3. Leren eten en sociaal gedrag: de zeug speelt een rol in het aanleren van gewenst gedrag bij de biggen.
4. Het creëren van meer leefruimte, waardoor biggen langer bij de zeug kunnen blijven.

Een betere indeling van functiegebieden, waardoor een microklimaat mogelijk wordt: voldoende warmte voor de biggen in een afgeschermd nest en een koelere zone voor de zeug.

Het bieden van goede zorg aan jonge dieren door de zeug in de eerste vijf dagen na het werpen te fixeren – de kraambedperiode – zodat biggen worden beschermd tegen doodliggen.

TOELICHTING:

- Er wordt aanvullend onderzoek gedaan naar de praktische inrichting en het managen van vrijloopkraamhokken, vrijloop kraamopfokhokken en groepskraamhokken.
- De opgedane kennis – inclusief tips, do's & don'ts – worden gebundeld in de Gids voor Goede Praktijken (GvGP). De gids beschrijft wat al bekend is over oppervlaktes, functiegebieden, interactie tussen zeug en biggen, leren vast voer opnemen en het aanleren van normaal sociaal gedrag.
- Door meer leefruimte kunnen de biggen in een vrijloopkraamhok langer bij de zeug blijven. Een inventarisatie brengt de praktische mogelijkheden in beeld. De resultaten worden opgenomen in de GvGP.

Meer informatie is te vinden via www.vitalevarkenshouderij.nl

TIJDSPAD, ACTIES EN VOORWAARDEN

Tijd	Acties	Voorwaarde
2025-2030	- Gids voor Goede Praktijken (GvGP) beschrijft reeds bekende goede praktijken voor functiegebieden zeug/big en bijbehorende maatvoeringen, en zeug/big-interactie voor de diverse typen vrijloopkraamhokken. - Onderzoek naar de praktische inrichting en de do's en don'ts van het managen van vrijloopkraamhokken o.a. lengte kraambedperiode, vrijloop kraamopfokhokken en groepskraamhokken. - Onderzoek naar juiste vloeruitvoering voor zowel zeug als big. - Inventarisatie van knelpunten bij overgang naar 28 dagen speenleeftijd en oplossingen daarvoor. - Alle zeugen krijgen voor het werpen nestbouw materiaal	Financiering onderzoek: Voldoende capaciteit bij stallenbouwers om de aangepaste kraamhokken te kunnen realiseren. Innovatiekracht bij stalinrichters vereist financiële ondersteuning. Financiering onderzoek
2030	- Onderzoeksresultaten worden opgenomen in de GvGP - Vrijloopkraamhokken verplicht bij nieuwbouw. - Overstap naar minimaal 28 dagen speenleeftijd gekoppeld aan vrijloopkraamhok. - Onderzoek gestart naar nut en haalbaarheid van nog latere speenleeftijd, inclusief welzijnsimpact. Hiervoor wordt (praktijk)onderzoek opgezet t.a.v. welzijn zeug en biggen, invloed huisvesting en impact op andere integrale onderwerpen zoals bestaand huisvesting en bedrijfseconomische consequenties.	Vergunningverlening voor nieuwbouw met vergroot bouwblok waar nodig. Meerkosten worden betaald. Oplossing voor de knelpunten uit inventarisatiestudie. Meerkosten worden betaald uit de markt. Financiering onderzoek en pilots
2035	- Natuurlijke uitfasering van traditionele kraamhokken bij nieuwbouw of verbouw. - Alle bedrijven zijn overgestapt op minimaal 28 dagen speenleeftijd.	Vergunningen worden vrijgegeven voor nieuwbouw met vergroten bouwblok waar nodig. Meerkosten worden betaald uit de markt. Oplossing voor de knelpunten uit inventarisatiestudie. Meerkosten worden betaald uit de markt. Overgang naar vrijloopkraamhok.

Denk vooruit. Werk dierwaardig.